

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
Кафедра вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:
**ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ТЕАТРАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Студентки 2 МС курсу

Галузі знань 01 Освіта

Спеціальності: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Додаткової спеціалізації Художня культура

Барасій Марини Василівни

Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викл.
Онофрійчук Людмила Миколаївна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Проблема формування музично-естетичного інтересу особистості в філософських і психолого-педагогічних наукових дослідженнях	8
1.2. Театральна діяльність школярів як необхідний елемент освітньо- виховного процесу	15
1.3. Аналіз сучасних програм в галузі художньо-естетичного виховання школярів	27
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ II. СТАН І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО- ЕСТЕТИЧНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	33
2.1. Педагогічні умови формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку	33
2.2. Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-естетичного виховання школярів	40
Висновки до другого розділу	48
РОЗДІЛ III. ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	52
3.1. Діагностика сформованості музично-естетичного інтересу учнів молодших класів	52
3.2. Методика формування музично-естетичного інтересу учнів молодших класів у процесі театральної діяльності	66
3.3. Порівняльний аналіз результатів експериментального дослідження ...	77
Висновки до третього розділу	81
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап суспільного життя спонукає до пошуку ефективних засобів, методів і прийомів навчання, шляхів ефективного педагогічного впливу на школяра. Концепція загальної середньої освіти України передбачає перегляд змісту і функцій шкільної музично-естетичної освіти. Основна мета вбачається в розвитку світоглядних уявлень учнів, здатності до сприйняття, розуміння і творення музично-естетичних образів. У зв'язку з цим неможливо переоцінити значення музичної діяльності і художнього виховання у духовному становленні підрастаючого покоління.

В музичній педагогіці протягом тривалого часу залишається актуальною проблема пошуку можливостей і напрямків розширення змісту шкільної музичної освіти. Формування музично-естетичного інтересу особистості є провідною проблемою сучасної музичної педагогіки. Великого значення у цьому процесі набуває вмiла й цілеспрямована музично-педагогічна робота. Учитель має ввести дітей у світ краси й добра, відкрити в музиці чисте джерело людських почуттів і переживань.

Сучасне музичне виховання орієнтується на формування цілісного ставлення до музичного мистецтва, яке ґрунтується на соціально-художньому досвіді й виявляється через музично-естетичний інтерес особистості. У сучасній теорії та практиці накопичена певна система знань в галузі педагогіки, психології, мистецтвознавства, які є науковою основою формування музично-естетичного інтересу особистості.

Основою у вирішенні даної проблеми стали дослідження Б. Асаф'єва, О. Костюка, В. Максимова, В. Медушевського, які присвячені розкриттю природи музичного мистецтва, специфіці музичного сприймання та музичного мислення.

Різні аспекти сутності музичного інтересу особистості розглядалися Н. Криловою, Л. Масол, Ю. Алієвим, Р. Тельчаровою та ін.

Проблеми театральної педагогіки висвітлюються в працях Н. Базилевич, І. Зязюна, Н. Миропольської, С. Соломахи, О. Никітіної та ін. Питанню

застосування музично-театральних форм і методів роботи у вихованні учнів присвячені науково-методичні розробки Т. Борисової, Т. Гризоглазової, О. Комаровської, О. Хижної та ін.

Останнім часом у педагогічному середовищі зросла увага до процесу музично-театральної діяльності школярів. Але згідно аналізу художньо-педагогічної практики в середній школі можна констатувати, що вона має епізодичний характер. Відсутність чітких методичних рекомендацій не дозволяє цілеспрямовано використовувати усі можливості цього синтетичного жанру у музичному навчанні і естетичному вихованні учнів.

Соціальна і педагогічна значущість музично-естетичного інтересу особистості в умовах театральних форм роботи, актуальність і недостатня розробленість цієї проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці зумовили вибір теми дослідження «Формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності».

Об'єкт дослідження - процес формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності.

Предмет дослідження - методика формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності.

Гіпотеза дослідження – ґрунтується на припущенні, що ефективність формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку забезпечується системністю організації їх художньо-театральної діяльності з опорою на максимальну варіативність її форм, об'єднаних спільною педагогічною метою.

Згідно з об'єктом, предметом, метою і гіпотезою дослідження були визначені такі **завдання**:

- визначити стан розробленості проблеми в психолого-педагогічній літературі та розкрити й науково обґрунтувати поняття «інтерес», «музично-естетичний інтерес», «театральна діяльність»;
- з'ясувати педагогічні умови ефективності формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності;
- визначити критерії, показники та рівні сформованості музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності;
- розробити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити методику формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використано комплекс методів дослідження:

теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у філософській, психолого-педагогічній літературі; **емпіричні:** анкетування учнів, оцінка продуктів дитячої творчості; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Закладів загальної середньої освіти I-III ступенів № 12, 13 м. Вінниці. На різних етапах дослідження до експерименту було залучено 125 учнів.

Теоретичне значення дослідження:

- теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методику формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку з опорою на варіативність театральних форм художнього пізнання світу;
- уточнено поняття “музично-естетичний інтерес” стосовно проблеми дослідження;

- набуло подальшого розвитку положення про взаємозв'язок художньо-театральної діяльності і музично-естетичного інтересу, механізми їх взаємодії та взаємозалежності в учнів молодшого шкільного віку.

Практична значущість дослідження: полягає у розробці, апробації та впровадженні у навчальний процес загальноосвітніх закладів методики формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку засобами театрального мистецтва. Теоретичні положення дипломної роботи можуть бути використані учителями музичного мистецтва та початкових класів, а також у фаховій підготовці студентів спеціальності «Музичне мистецтво» педагогічних училищ, коледжів, університетів для роботи з учнями молодшого шкільного віку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на звітних наукових конференціях: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського (Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського, 2016, 2018 рік).

Структура дослідження зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (80 джерел), додатків. Загальний обсяг дипломної роботи – 102 сторінки.

ВИСНОВКИ

Результати експериментального дослідження проблеми формування музично-естетичного інтересу учнів молодшого шкільного віку в процесі театральної діяльності дозволили сформулювати ряд теоретичних і практичних висновків:

1. Проведеним аналізом психологічної, педагогічної, мистецтвознавчої наукової літератури з розглядуваної проблеми, узагальненням існуючого практичного досвіду нами констатується: поняття «інтерес» має складну психологічну структуру, чим і зумовлюється сила його впливу на розвиток особистості. Дослідники визначають інтерес як обрану спрямованість людини, її уваги, думок; як активне пізнавальне ставлення людини до світу, як спрямованість думок, почуттів, смаків на естетично привабливі об'єкти, які викликають відповідні емоції.

Естетичний інтерес формується і реалізується в будь-якій діяльності людини, бо кожна діяльність містить у собі елементи прекрасного. Музичний інтерес формується в процесі сприймання музики, виконавської діяльності, набуття знань у галузі музичного мистецтва.

2. У нашому дослідженні виділена низка *педагогічних умов*, які впливають на формування музично-естетичного інтересу школярів.

- Співробітництво вчителя (як організатора дозвілля, спеціаліста, який володіє комплексом професійних і особистісних якостей), школярів та батьків.
- Комплексне застосування різних видів художньої діяльності.
- Емоційна привабливість навчання.

Успішна педагогічна діяльність потребує від вчителя постійного самовдосконалення, безперервної самоосвіти. Сьогодні приділяється велика увага дослідженню проблем інтеграції знань у галузі професійного навчання.

3. Відповідно до структурних компонентів музично-естетичного розвитку визначено і вмотивовано критерії та показники:

Ступінь розвитку комунікативних навичок характеризується такими показниками як потреба в художньому спілкуванні, наявність умінь слухати і

розповідати, здатність до естетичного співпереживання, уміння творчо співпрацювати з учителем і колективом.

Рівень розвитку пізнавальної активності характеризується такими показниками: наявність допитливості і прагнень до художніх знань, потреби у музичній діяльності; наявність художньо-творчих умінь.

Ступінь емоційно-естетичного ставлення до мистецтва передбачає: ступінь розвиненості художнього чуття; здатність до естетичного співпереживання; емоційне ставлення до цінностей музичного мистецтва, активність процесів мислення, чутливість сприймання.

Здатність до діяльно-творчого прояву характеризується потребою у розвитку художньо-творчих здібностей, готовністю до частого спілкування з музично-театральними жанрами; творчі прояви в різних видах музичної діяльності.

4. Розроблена методика включала 3 етапи. Мета формувального етапу дослідження полягала в експериментальній перевірці ефективності розробленої методики формування музично-естетичного інтересу в процесі театральної діяльності молодших школярів, яка сприяє ефективному оволодінню матеріалами музичної класики і фольклору, прояву естетичних потреб та художніх смаків.

В експериментальній роботі активно використовувались інтегративні та ігрові художні технології, а також ілюстративний метод, метод порівняння, художньо-виконавського аналізу, метод ключових запитань, оцінний і порівняльний аналізи, метод залучення до художньо-творчої діяльності. Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив, що впровадження музично-театральної діяльності у навчальний процес суттєво стимулює творчий розвиток школярів. На кінцевому етапі формувального експерименту значно зросла кількість школярів з високим рівнем музично-естетичного розвитку, водночас зменшилась кількість учнів з середнім і низьким рівнем емоційного і творчого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / В. Ц. Абрамян. – К. : Україна, 1996. – 224 с.
2. Абрамян В. Ц. Вопросы музыкальной педагогики: сб. науч. трудов / А. В. Коршунова, А. В. Коршунова // Научные труды о музыкальной педагогике. – М. : МГПИ им. В. И. Ленина, 1980. – 131 с.
3. Андрианова-Голицина И. А. Я познаю мир Театр / И. Я. Андрианова-Голицина. – М. : Издательство Астрель 2000. – 155 с.
4. Апраксина О. А. Современный ребенок и музыка / О. А. апраксина // Музыкальное воспитание в школе. – М. : Музыка, 1981. – С. 38-40.
5. Акимов Н. О театре / Н. Акимов. – Р. : Искусство, 1962. – 345 с.
6. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі / Л. В. Артемова. – К.: Торміс, 2002. – 291 с.
7. Апраксина О. А. Современные требования к школьному учителю музыканту / О. А. Апраксина // Музыкальное воспитание в школе. – М. : Вып. 15. 1982. – С. 31 – 43.
8. Апресян Р. Г. Философия и этика. Сб науч. трудов: К 70-летию академіка А. А. Гусейнова / [Отв. ред. и ост. Р. Г. Апресян]. – М. : Альфа-М, 2009. – С. 89-134.
9. Асафьев Б. А. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б. А. Асафьев. – [2-е изд.] – Л. : Музыка, 1973. – 144 с.
10. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс воспитания / Б. В. Асафьев. – Л. : Прогресс, 1971. – 40 с.
11. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : дошкільне видання / [редакція журналу]. – К. : Редакція журналу, 1999. – С 14-23.
12. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Л. А. Баренбойм. – Л. : Просвещение, 1974. – 157 с.
13. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: избранные психологические труды / Л. И. Божович. – М. : Воронеж, 1995. – С. 67-79.

14. Будянський В. І. Шкільний театр / В. І. Будянський, Д. В. Будянський. - С. : Україна, 2002. – 184 с.
15. Бурах В. К. Пізнавальний інтерес та способи його формування в учнів / В. К. Бурах. – К. : Рад. Школа, 1984. - № 1 – С. 16-20.
16. Бурлина Е. Я. Проблема музыкальных интересов советской молодежи на материале исследования школьников и студентов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика» / Е. Я. Бурлина. – Л. : Педагогика, 1979. – 27 с.
17. Васильєва О. С. Естетичне виховання дітей в сім'ї / О. С. Васильєва. – К. : Рад. Школа, 1965. – С. 58-73.
18. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребенка / Н. А. Ветлугина. – М. : Просвещение, 1968. – 99 с.
19. Ветлугіна Н. А. Музичний розвиток дитини / Н. А. Ветлугіна. – К. : Музична Україна, 1997. – 94 с.
20. Ветлугіна Н. А. Естетичне виховання, музичний розвиток дитини / Н. А. Ветлугіна. – К. : Музична Україна, 1978. – С. 43-54.
21. Ветлугіна Н. А. Теорія і методика музичного виховання в дитячому садку / Н. А. Ветлугіна, А. В. Кенеман. – М. : Просвещение, 1983. – 255с.
22. Ветлугіна Н. О. Теорія і методика музичного виховання / Н. О. Ветлугіна. – М. : Росія, 1983. – 255 с.
23. Войсбург А. А. Формирование в учащихся ПТУ устойчивого интереса к избранной профессии / А. А. Войсбург, И. Д. Газев, П. А. Жданов. – М. : Высшая школа, 1989. – 207 с.
24. Волошина В. В. Розвиток пізнавальних інтересів у дошкільників та молодших школярів / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, Л. В. Лохвицька. – К. : Україна, 2003. – 243 с.
25. Ворожейкіна О. М. Театр у школі: робота над виставою, репертуар / О. М. Ворожейкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 207 с.
26. Ворожейкіна О. М. Театр для малюків: початкова школа / О. М. Ворожейкіна. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 207 с.

27. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – С. 164-180.
28. Выготский Л. С. Психология искусства. Анализ эстетической реакции / Л. С. Выготский. – М. : Лабиринт, 1997. – С. 210-216.
29. Галадзе М. В. Музичне та естетичне виховання дітей в см'ї / М. В. Галадзе. – К. : Муз. Україна, 1968. – 40 с.
30. Гаснюк В. В. Змістовно-структурна характеристика музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному середовищі / В. В. Гаснюк // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. - № 5. – С. 23-44.
31. Горяева Н. А. Первые шаги в мире искусства: Из опыта работы: Кн. для учителя / Н. А. Горяева. – М. : Просвещение, 1991. – 159 с.
32. Демянчук О. Н. Естетичний інтерес як педагогічна проблема / О. Н. Демянчук // Психологія і педагогіка. – 1995. - № 3. – С. 12-16.
33. Жовчак З. В. Виховання школярів засобами мистецтва. Мистецтво та освіта. / З. В. Жовчак. – К. : Україна, 2004. – 18, 20 с.
34. Кабалеvский Д. Б. Воспитание ума и сердца / Д. Б. Кабалеvский. – М. : Просвещение, 1984. – 23 с.
35. Каган М. С. Эстетика как философская наука / М. С. Гаган. – СПб. : Знание, 1997. – С. 45-69.
36. Кальчук М. І. Авторська програма елективного курсу основ театрального мистецтва / М. І. Кальчук. – К. : Україна, 2006. – 35, 37 с.
37. Коваль Л. Г. Виховання почуття прекрасного / Л. Г. Коваль. – К. : Музична Україна, 1983. – 224 с.
38. Комаровська О. А. Естетичне виховання молодших школярів засобами музично-театрального мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. – «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. А. Комаровська. – К., 1992. – 23 с.

39. Костина Л. М. Эстетическое воспитание будущего учителя музыки через восприятие музыкальных образов / Л. М. Костина. – М. : Искусствознание, 1995. – 81 с.
40. Костюк А. Г. Эстетические аспекты восприятия музыки / А. Г. Костюк. – К. : Музична Україна, 1989. – С. 143-156.
41. Кудин В. А. Эстетика / В. А. Кудин. – К. : Издательство Киевского университета, 1966. – 300 с.
42. Кульчицька Е. І. Виховання почуттів дітей в сім'ї / Е. І. Кульчицька. – К. : Рад. школа, 1983. – 120 с.
43. Клименко В. В. Перші кроки у творчість / В. В. Клименко, О.В Кочерга. - К. :Україна, 1999. – 79 с.
44. Лазаревська О. М. Проблема розвитку музичного інтересу учнів молодших школярів / О . М. Лазаревська // Початкова школа. – 1987. - № 9. – С. 65-67.
45. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев. – М. : Знание, 1973. – 68 с.
46. Липа И. Ю. Характеристика музыкального интереса и критерии уровней их развитости у школьников / И. Ю. Липа. – М. : Мелитополь, 1994. – С. 21-28.
47. Макаренко А. С. Избранные педагогические сочинения / А. С. Макаренко. – М. : Советский писатель, 1977. – 285 с.
48. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Л. М. Масол. – Х. :Україна, видавництво Ранок. Веста, 2006. - 256 с.
49. Михайлова М. Н. Потребности личности: проблемы формирования / М. Н. Михайлова. – Ч. : ПТУ, 1981, - 99 с.
50. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : Знання, 1989. – 48 с.
51. Морозова Н. Г. Учителю о познавательном интересе / Н. Г. Морозова. – М. : Знание, 1979. – 47 с.

52. Музыка у школі: збірник статей / [упор. О. Г. Равінов]. – Вип. 3. – К. : Музична Україна, 1976. – 119 с.

53. Онофрійчук Л.М. Розвиток пізнавальної активності школярів в умовах сценічно-ігрової діяльності / Л. М. Онофрійчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців // Зб. наук. пр. Вип. 32 Київ-Вінниця: ТЦВ фірма «Планер», 2012. С. 140-147.

54. Онофрійчук Л.М. Методи активізації творчої діяльності підлітків у педагогічному процесі шкільного театру ляльок / Л. М. Онофрійчук // Вісник Запорізького національного університету. Серія : Педагогічні науки : Зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. С. 83-87.

55. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. 455 с.

56. Педагогічна майстерність: Підручник / [І. А. Зазюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, О. Г. Мирошник, В. А. Секмиченко, Н. М. Тарасевич]; за ред. І. А. Зазюна. – 3-тє вид., допов. І переробл. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

57. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприйняття: навч. посібник / О. Я. Ростовський. – К. : ІЗМН, 1997. – 256 с.

58. Роль искусств в воспитании творческой личности: тезисы докладов и выступлений. – К. : Пресса, 1990. – 90 с.

59. Сайдо А. Н. Социология и музыкальная культура / А. Н. Сайдо. – М. : Сов. Композитор, 1975. – 208 с.

60. Симонова П. В. Метод К. С. Станиславского и физиология эмоций / П. В. Симонова. – М. : Наука, 1995. – С. 88-101.

61. Соколова О. В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури / О. В. Соколова. – К. : Дисертація 2004. – 207 с.

62. Соловьев А. М. Развитие музыкального восприятия школьниками в учебном процессе / А. М. Соловьев. – М. : Печать, 1987. – С. 80-89 с.

63. Станиславский К. С. Мастерство актёра в терминах и определениях / К. С. Станиславский. - М. : Сов. Россия, 1961. – 117с.
64. Субота М. В. Суб'єктні особливості емоційного сприйняття музики дітьми молодшого шкільного віку / М. В. Субота. – С. : Наука, 1997. – 193 с.
65. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський - К. : Рад. шк., 1977. - Т. 3. - С. 544.
66. Теорія і методика мистецької освіти: збірник наукових праць / [Ред. колегія О. П. Щолокова та інші]. – К. : НПУ, 2000. – 181 с.
67. Теплов Б. М. Избранные труды / Б. М. Теплов. – В 2-х т. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328 с.
68. Теплов Б. М. Психологические основы художественного воспитания / Б. М. Теплов // Известие АПН РСФСР. – 1947. № 11.
69. Умяров М. Я. Изучение интересов школьников / М. Я. Умяров. – М. : Сов. Педагогіка, 1980. – С. 146-147.
70. Филиппова В. А. Формирование эстетических интересов старшеклассников (при изучении предметов гуманитарного цикла): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. філософ. наук: спец. 13.00.01. – «Общая педагогіка» // В. А. Филлипова. – Л., 1973. – 21 с.
71. Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения / [Ред. Б. С. Мейлах]. – Л. : Наука, 1983. – 287 с.
72. Цукерман В. С. Театр и зритель. Опыт систематического исследования / В. С. Цукерман. – М. : Искусство, 1972. – 208 с.
73. Черкасов В. Ф. Порівняльна характеристика шкільних програм з музично-естетичного виховання молоді / В. Ф. Черкасов. – К. : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – 264 с.
74. Чехов М. Путь актера: актерское мастерство / М. Чехов. – М. : театральная деятельность, 1973. – 58 с.
75. Шацкая В. Н. Эстетическое воспитание средствами искусства / В. Н. Шацкая. – М. : Искусство, 1967. – 243 с.

76. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1988. – 208 с.

77. Щеткин А. Театральная деятельность / А. Щеткин. – М. : Мозаика-синтез, 2010. – 144 с.

78. Юм Девід Трактат про людську природу / Девід Юм. – К. : Всесвіт, 2003. – С. 500-523.

79. Якиманская И. С. Особенности работы с одаренными детьми в учреждениях дополнительного образования / И. С. Якиманская. – О. : Изд-во ОГПУ, 1998. – С. 24-26.

80. Яременко Т.В. Театр у школі. Збірник п'єс для дітей. / Т. В. Яременко. - К. : Україна. Мистецтво, 1992. – 155 с.